

Євченко, Н. Г. Методичні підходи до формування моделі податкового менеджменту в банку [Текст] / Н. Г. Євченко // Економічний простір : зб. наук. праць / Придніпровська державна академія. – Дніпропетровськ, 2008. – № 19. – С. 132–140.

УДК 336.221:336.71

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКУ

Євченко Наталія Григорівна

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Анотація. В статті розглянуто методичні підходи щодо побудови моделі функціонування системи податкового менеджменту в банку, враховуючи рівень податкового навантаження та його вплив на показники ефективності діяльності банку.

Annotation. In the article methodical approaches are considered in relation to the construction of model of functioning of the system of tax management in a bank, taking into account the level of the tax loading and his influence on the indexes of efficiency of activity of bank.

Ключові слова: податковий менеджмент, податкове планування, податковий аналіз, податкове навантаження, оптимізація податкової діяльності.

Актуальність проблеми. На сьогодні податковий аспект присутній в будь-якому сегменті управління фінансами банку, впливає на всі ключові фінансові рішення. В зв'язку з цим система управління податковим фактором в процесі прийняття управлінських рішень повинна стати невід'ємною частиною системи фінансового менеджменту в банку, враховуючи його цілі та завдання. Тобто, можемо говорити про необхідність розробки та впровадження у банку такої складової системи фінансового менеджменту як управління податковою діяльністю банку, яка в сучасній економічній літературі визначається як податковий менеджмент. Під податковим менеджментом банку розуміємо раціональне управління податковою діяльністю банку з оптимальним

податковим навантаженням та мінімальними податковими ризиками з метою забезпечення ефективної діяльності банку в системі фінансового менеджменту в рамках чинного податкового законодавства.

Під податковою діяльністю банку розуміємо діяльність, пов'язану з формуванням і оптимізацією податкової бази за всіма видами податків; стратегічним і оперативним податковим плануванням; розробкою облікової політики з урахуванням оподаткування; податковим обліком; підготовкою і поданням податкової звітності; контролем дотримання графіків податкових платежів; взаємовідносинами з податковими та контролюючими органами.

Аналіз останніх наукових досліджень Цілеспрямованим дослідженням теоретично-методичних та прикладних аспектів податкового менеджменту присвячені наукові роботи багатьох російських економістів, серед яких слід зазначити О.А. Єрмакову [1], Є.Н. Євстігнєєва [2], О.С. Вилкову та М.В. Романовського [3]. Серед наукових робіт відомих українських вчених на особливу увагу заслуговують праці Ю.Б. Іванова [4], А.І. Крисоватого та А.Я. Кізими [5], які розрізняють державний податковий менеджмент та корпоративний податковий менеджмент. Певною мірою питання вдосконалення податкового менеджменту на підприємствах вирішені такими вченими як А.В. Єлісеєв [6], Ю.В. Півняк [7], В.А. Горб [8], В.В. Карпова [9], окремі теоретичні положення яких були використані в роботі.

Високо оцінюючи вклад зазначених науковців у проблематику, що досліджується, необхідно зауважити, що більшість авторів передусім приділяють увагу питанням організації податкового планування, управління податковими платежами на підприємствах, а проблеми формування системи податкового менеджменту в банках, з урахуванням завдань фінансового менеджменту, залишаються найменш дослідженими.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні методичних підходів щодо побудови моделі податкового менеджменту в банку з урахуванням рівня податкового навантаження та його впливу на показники ефективності діяльності банку.

Викладення основного матеріалу дослідження Аналіз літератури з питань податкового менеджменту дозволяє виділити декілька моделей організації податкового менеджменту — від спрощених, що обмежуються в основному виконанням завдань податкового планування, до складних, які включають декілька рівнів та спираються на використання інструментарію як податкового планування, так і інших функцій податкового менеджменту: податкового обліку, податкового аналізу, податкового контролю.

Формування моделі податкового менеджменту банку як системи залежить від безлічі внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішні фактори визначають загальний вплив податкових платежів та зумовлюють необхідність розробки ефективного механізму управління податками в банку. Найбільш істотним фактором є державна політика в сфері оподаткування.

Внутрішні фактори впливають на всі елементи фінансового потенціалу банку: доходи, витрати, прибуток, інвестиції. До цих факторів відносяться: масштаби діяльності і організаційна структура, правила податкового та фінансового обліку, елементи облікової політики, політика ціноутворення, структура витрат. Крім того, вибір моделі організації податкового менеджменту залежить від наявності інформаційних, трудових, технічних ресурсів, необхідних для створення умов функціонування системи самого податкового менеджменту.

На нашу думку, вимоги до моделі податкового менеджменту повинні визначатись перш за все потребою банку в ньому, яка залежить від рівня податкового навантаження банку. Для всебічної і повної оцінки рівня податкового навантаження банку необхідно використовувати систему взаємопов'язаних показників, розрахованих за даними як податкового, так і фінансового обліку. Принцип розрахунку показників — відношення суми нарахованих податків (або тільки податку на прибуток) до певного значення показника діяльності банку, визначеного за правилами фінансового та податкового обліку. На нашу думку, застосування такої системи показників дозволить забезпечити об'єктивність при визначенні ступеню впливу

оподаткування на результати діяльності банку, а також на показники податкової звітності банку.

На підставі аналізу наявних наукових розробок в сфері організації податкового менеджменту на підприємствах [7], [9], та враховуючи особливості функціонування банків [10], як суб'єктів господарювання, автором запропоновано власне бачення формування моделі податкового менеджменту в банку (рис. 1).

Рис. 1. Модель функціонування системи податкового менеджменту в банку

Запропонована модель охоплює заходи податкового менеджменту починаючи від формулювання завдань та закінчуючи реалізацією обраного варіанту податкової діяльності. Об'єктом управління виступає податкова діяльність банку, при чому кінцевим результатом заходів податкового менеджменту є вибір такого варіанту її здійснення, що забезпечить оптимальне співвідношення податкового навантаження банку з показниками ефективності діяльності.

В рамках запропонованої моделі заходи податкового менеджменту можна умовно поділити на наступні етапи:

1. Спочатку визначаються пріоритетні завдання податкової діяльності, враховуючи функції банку і як платника податків, і як податкового агента. Визначені завдання обов'язково повинні враховувати поточні потреби банку в фінансових ресурсах, а також рівень запланованих фінансових показників.

2. На наступному етапі, використовуючи загальні методи податкового планування складається податковий календар банку на поточний період, враховуючи виконання банком власних податкових зобов'язань, а також виплати банку як податкового агента. На цьому ж етапі визначаються напрямки оптимізації податкових баз, що забезпечать оптимізацію податкового навантаження банку.

3. Здійснюється податковий аналіз за наступними напрямками: загальний податковий аналіз, аналіз податкового навантаження та аналіз податкових ризиків банку у разі реалізації визначених напрямків податкової діяльності. Визначаються фактори, що формують структуру податкового навантаження банку, а також фактори підвищення рівня податкового ризику для банку.

4. На підставі результатів аналізу розробляються декілька альтернативних варіантів здійснення податкової діяльності банку. При цьому обов'язково враховуються строки здійснення податкових платежів та подання податкової звітності. Також необхідно узгодити показники бюджету податкових витрат із показниками оперативного бюджету банку.

5. Для того, щоб із декількох можливих варіантів податкової діяльності обрати оптимальний, використовуючи економіко-математичні методи проводяться розрахунки оптимізаційних моделей рентабельності банку. Для кожного варіанту визначається співвідношення рівня податкового навантаження та рентабельності. При цьому, можна відшукувати граничне значення податкового навантаження, якому відповідатиме мінімум рентабельності. Або, використовуючи планові показники рентабельності (показники планового оперативного бюджету банку), визначати рівень податкового навантаження, за якого можливо досягти запланованих показників.

6. За результатами використання оптимізаційних моделей обирається такий варіант податкової діяльності, за якого співвідношення податкового навантаження та рентабельності найбільше відповідає планам банку на наступний період. При цьому отримане значення податкового навантаження приймається для податкового планування як граничне або максимально допустиме.

7. Для обраного за результатами розрахунків оптимального варіанту податкової діяльності банку визначаються спеціальні методи податкового планування, які передбачають використання облікової політики, офшорів, пільгового суб'єкта оподаткування, заміни або розподілу відносин. Серед зазначених методів обираються ті, які можуть вплинути на формування податкових баз, структуру податкового навантаження, зміну строків виконання податкових зобов'язань тощо, відповідно до обраного оптимального варіанту податкової діяльності банку.

Побудована модель податкового менеджменту спирається на активне використання економіко-математичних методів при визначенні оптимального співвідношення податкового навантаження і показників ефективності діяльності банку. Тобто на основі показників рентабельності активів, капіталу, витрат банку нами було розроблено економіко-математичні моделі оптимізації податкового навантаження, що, на нашу думку, забезпечить зв'язок між фінансовими показниками та показниками податкової діяльності банку. Слід

зазначити, що розроблені економіко-математичні моделі є оптимізаційними, оскільки дозволяють знайти таке значення функції рентабельності банку, яке відповідатиме максимально допустимому або граничному значенню податкового навантаження.

При розробці економіко-математичних моделей рентабельності як обов'язковий фактор використовувався показник податкового навантаження з податку на прибуток, розрахований за даними фінансового обліку. По-перше, такий підхід зумовлений структурою податкових надходжень до бюджету, що забезпечуються банками.

Найбільшу питому вагу в надходженнях до бюджету має податок на прибуток. Необхідно відмітити тенденцію до зростання частки податку на прибуток у структурі податкових платежів банків, що пояснюється зростанням обсягів задекларованого в податковій звітності прибутку (рис. 2).

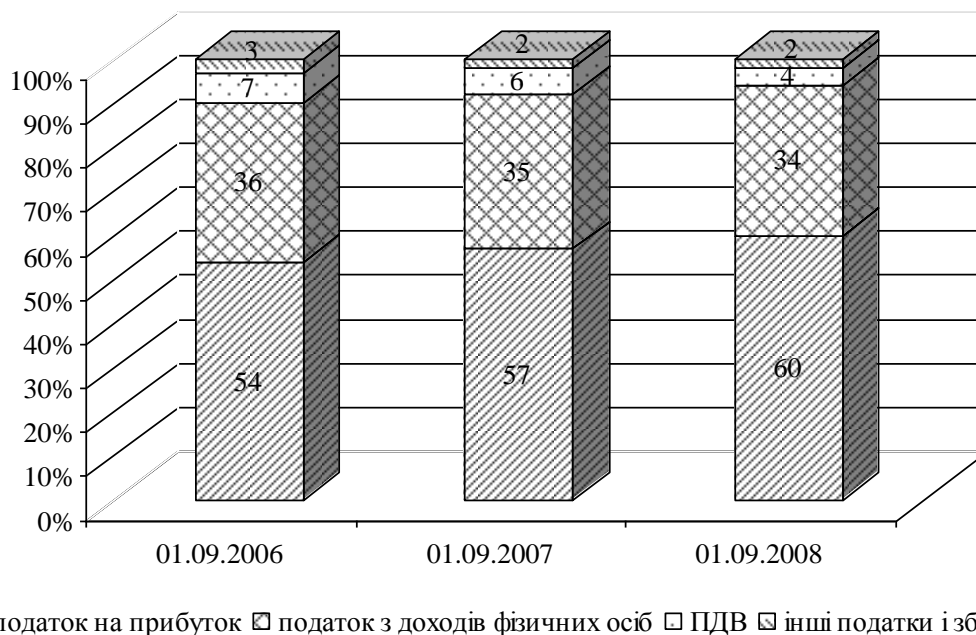

Рис. 2. Динаміка частки податку на прибуток в структурі податкових платежів банків за період з 01.09.2006 р. по 01.09.2008 р.

Станом на 01.09.2008 року банківською системою сплачено до бюджетів всіх рівнів 3 888,1 млн. грн., в т.ч. податку на прибуток 2 318,5 млн. грн. За

результатами діяльності за вісім місяців 2008 року банками було задекларовано прибутку до оподаткування 9,2 млрд. грн., що в 1,5 рази більше відповідного періоду минулого року (6,3 млрд. грн.) [11]. Сума надходжень з податку на прибуток формується здебільшого за рахунок сплати цього податку найбільшими банками (табл. 1).

Таблиця 1

Сума надходжень з податку на прибуток за групами банків за період з 01.09.2007 р. по 01.09.2008 р.

Група банків	Сплачено податку на прибуток станом на 01.09.2008, млн. грн.	Сплачено податку на прибуток станом на 01.09.2007, млн. грн.	Відхилення	Приріст, %
Найбільші	1 654,1	877,0	777,1	88,6
Великі	315,7	188,4	127,2	67,5
Середні	229,2	141,4	87,8	62,1
Малі	119,5	73,1	46,4	63,5
Всього	2 318,5	1 280,0	1 038,5	81,14

Структура надходжень з податку на прибуток за групами банків наведена на рис. 3.

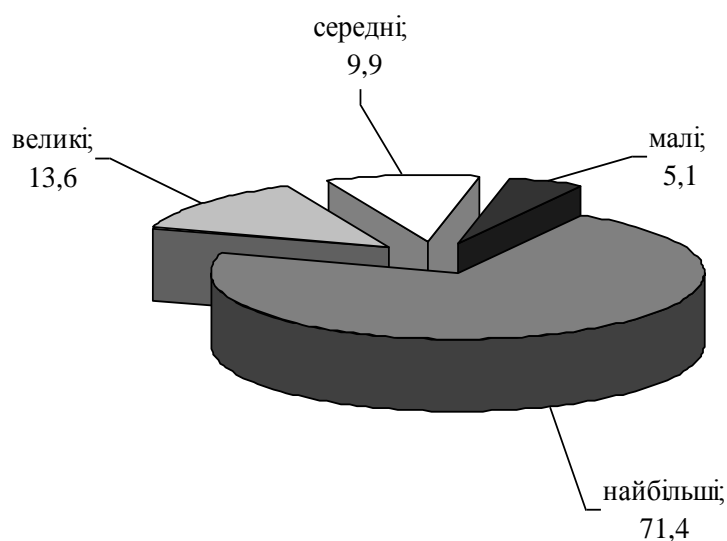

Рис. 3. Питома вага податку на прибуток за групами банків станом на 01.09.2008 р.

По-друге, показник загального податкового навантаження складніше порівняти з джерелом сплати коштів, оскільки ним можуть виступати і витрати банку, і фонд оплати праці, і прибуток. Відповідно побудовані моделі та результати розрахунків не були б адекватними.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок.

Запропонований підхід до формування моделі податкового менеджменту в банку найкраще враховує потреби великого системного банку з розгалуженою мережею філій, проте, спираючись на результати проведеного аналізу податкового навантаження банків України, можемо говорити про можливість її використання і середніми та малими банками. Перш за все, це пояснюється рівнем податкового навантаження малих та середніх банків, який згідно інформації, наведеної в рейтингу органів ДПС України, вищий за рівень податкового навантаження великих та найбільших банків. Для узгодження заходів податкового менеджменту із цілями та завданнями фінансового, як інструмент податкового аналізу запропоновано використовувати економіко-математичні моделі рентабельності з урахуванням податкового навантаження. Отримані за результатами розрахунків значення податкового навантаження приймаються як граничні під час податкового планування та взаємоузгодження бюджету податкових витрат із показниками оперативного бюджету банку, що забезпечить взаємозв'язок між фінансовими показниками та показниками податкової діяльності банку. Для реалізації обраного на підставі розрахунків оптимального варіанту податкової діяльності банку визначаються такі методи податкового планування, які можуть вплинути на формування податкових баз, структуру податкового навантаження, зміну строків виконання податкових зобов'язань тощо, що і окреслює напрямки подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Барулин, С.В. Налоговый менеджмент [Текст] : Учебное пособие / С.В. Барулин, Е.А. Ермакова, В.В. Степаненко. — М. : Омега-Л, 2008. — 269 с. — (Библиотека высшей школы). — ISBN 978-5-365-00752-9.
2. Евстигнеев, Е.Н. Основы налогового планирования [Текст] / Е.Н. Евстигнеев. — 1-е издание. — СПб. : Питер, 2004. — 288 с. — ISBN 5-94723-964-7.
3. Вылкова, Е.С. Налоговое планирование [Текст] : Учебник для вузов / Е.С. Вылкова, М.В. Романовский. — 1-е издание. СПб. : Питер, 2004. — 640 с. — (Учебник для вузов). — ISBN 5-94723-688-5.
4. Иванов, Ю. Податкове планування: суть, відмінності, методи [Текст] / Ю. Иванов // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультація. — 2004. — № 40. — С. 37-40.
5. Крисоватий, А.І. Податковий менеджмент [Текст] : Навчальний посібник / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма. — Тернопіль : Карт-бланш, 2004. — 304 с. — ISBN 966-7952-36-3.
6. Загородній, А.Г. Податкове планування в системі фінансового менеджменту підприємництва [Текст] / А.Г. Загородній, А.В. Єлісеєв // Фінанси України. — 2001. — №8. — С. 131-134.
7. Півняк, Ю.В. Оптимізація податкових платежів підприємства [Текст] / Ю.В. Півняк // Экономика и управление. — 2006. — №1. — С. 39-43.
8. Горб, В.А. Податкова політика підприємства [Текст] / В.А. Горб // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. — Д. : ДНУ, 2002. — Вип.158. — С. 27-31.
9. Карпова, В.В. Формирование системы налогового планирования на предприятии [Текст] / В.В. Карпова // Податкове планування. — 2005. — № 4. — С. 39-42.
10. Кантырев, К.А. Организационная структура и кадровое обеспечение системы налогового менеджмента в коммерческом банке [Текст] / К.А. Кантырев // Актуальные проблемы управления : Материалы международной научно-практической конференции. — Вып. 3. — М., 2005. — С. 133-136.

11. Аналіз рівня сплати податків банківськими установами за 8 місяців 2008 року [Електронний ресурс] / Державна податкова адміністрація України. — Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish/article.html/> — 22.09.2008. — Загол. з екрану.